

## **Seminar Beauty & Brains, 17 t/m 19 juni 2010**

### **Stichting Terschellings Oerol Festival**

Donderdag 17 juni, 15.00u-17.30u: Opening

Jeffrey Meulman, directeur van het Nederlands Theaterfestival, opent het seminar. Er zal deze dagen gesproken worden met en door vertegenwoordigers van kunst en wetenschap over landschapskunst. Wat kan de maatschappelijke betekenis van landschapskunst zijn, wat is de relatie tussen kunst en wetenschap, is dit een wenselijke relatie en wat betekent dit? Ten slotte is het de vraag hoe initiatieven op dit gebied concreet gerealiseerd kunnen worden en hoe dit gefinancierd kan worden. Oerol is de plek bij uitstek om deze relatie te onderzoeken. Het festival is een proeftuin voor landschapstheater en –kunst, een pionier op het vlak van locatietheater. Het is een grote wens van Oerol om deze ontwikkeling verder te verdiepen.

Joop Mulder, artistiek directeur van Oerol, geeft een toelichting op de ontwikkelingen die Oerol heeft doorgemaakt op het gebied van landschapskunst. In 1982 is het festival van start gegaan, met vooral veel straattheater en het eiland als podium. Het ontwikkelen van landschapskunst was in die eerste jaren vooral moeilijk te financieren. Eind jaren tachtig werd de beeldende kunst een belangrijker onderdeel van het festival. Deze kunstwerken waren deels speciaal gemaakt voor hun plek op het eiland. Hoewel deze kunstwerken alleen tijdens de tien dagen van het festival mochten blijven staan, vormden ze toch een eerste stap in de richting van landschapskunst, zoals deze de laatste jaren op het festival te zien is geweest. Deze kunstwerken laten het publiek op een nieuwe manier naar het landschap kijken. Landschapskunst wil de schoonheid van het bestaande landschap accentueren. Een goed voorbeeld hiervan zijn de Jaarringen van SLEM, op het strand gemaakt ter ere van het 25-jarig bestaan van het Oerol Festival.

Landschapskunst heeft in veel gevallen een nauwe band met wetenschap, vandaar dat de Waddenacademie interesse heeft getoond in deze discipline. Voorbeeld van een project waarin kunst en wetenschap hand in hand gaan, is het plan van Joop Mulder en Robert Wilson om een geluidskunstwerk, een soundscape, te maken van het Waddengebied. Niet alleen moeten de horizontale geluiden, zoals van vogels en wind, daarin een plek krijgen, maar ook de verticale geluiden, uit de ruimte en de bodem. Deze doorsnede van de geluiden van het wad maakt daarmee intensief gebruik van kennis en materiaal uit de wetenschap. Een ander project dat Joop graag zou realiseren heeft eveneens een groot raakvlak met de wetenschap. Dit is het idee om de Waddenzee te kleuren in de vijf kleuren van de Terschellinger vlag, uitgaande van de vijf openingen tussen de eilanden, vanwaar het water de Waddenzee instroomt. Dit zou niet alleen een beeldend kunstwerk opleveren, maar ook informatie over het Waddengebied en de zeestromingen.

Het landschap staat centraal in het Oerol Festival en landschapskunst vormt een essentieel onderdeel van het festival. Oerol wil deze discipline dan ook graag verder ontwikkelen en is ervan overtuigd dat Oerol en het landschap meer voor elkaar kunnen gaan betekenen. De

vraag tijdens dit seminar is dan ook hoe het landschap, de kunst en de wetenschap samengebracht kunnen worden, en hoe juist niet.

Jeffrey informeert bij de deelnemers of zij festivals kennen die op een vergelijkbare manier als Oerol pionieren, het landschap onderzoeken in hun kunst. Wellicht de shorebird-festivals die her en der georganiseerd worden op de momenten dat de trekvogels langsvliegen, maar het artistieke niveau van deze festivals is niet bekend. Later in de middag worden een aantal initiatieven en festivals genoemd die ook op een geheel eigen manier met het landschap en kunst omgaan. Veel festivals op het gebied van landschapskunst blijven echter hangen in het niveau van het verplaatsen en herschikken van rotsen en bladeren.

Na deze introductie van het onderwerp, krijgen zes partners in dit project het woord, om zichzelf en hun specialisatie voor te stellen. Zij worden hierna expliciet gevraagd naar wat zij zien als het belang van landschap, kunst en wetenschap en naar concrete mogelijkheden om dit uit te werken. De sprekers zijn Monica Boekholt van het CBK Drenthe, Theunis Piersma namens de Waddenacademie, Remi Hougee, boswachter bij Staatsbosbeheer Terschelling, Daniël Jauslin van de TU Delft, Matthew Skjonsberg, landschapsarchitect bij West 8, en tenslotte landschapskunstenaar André Dekker. Zij zijn het eens dat kunstenaars en wetenschappers met name in veranderende landschappen een grote rol kunnen spelen. Dit kan leiden tot een grotere bewustwording van het landschap, een nieuwe manier om het landschap te ervaren. Kunst en wetenschap kunnen elkaar hierin sterk inspireren. Wetenschappelijk onderzoek kan kunstenaars inspireren tot het maken van kunstwerken met een maatschappelijk draagvlak, kunstwerken kunnen wetenschappers inspireren om hun onderzoek uit te breiden of vanuit een geheel ander gezichtspunt te bekijken. De kruisbestuiving tussen beide disciplines kan zeer vruchtbaar zijn voor beide partijen.

### **Monica Boekholt – CBK Drenthe**

Oerol heeft een aantal Noordelijke instellingen benaderd om mogelijk samen te werken aan een professionalisering van de kunst op Oerol en de mogelijkheid om deze kunst door te laten stromen naar Noord-Nederland, bij voorkeur gekoppeld aan jong talent. Instellingen die hier aan meewerken zijn het CBK Drenthe, Keunstwurk en het Museum Drachten-Smallingerland. In Drenthe is het bedrijf Astron/Lofar enthousiast over de projecten. Zij doen astronomisch onderzoek en willen meewerken aan landschapskunst, in dit geval meer “Sky Art” dan “Land Art”.

Het belang van landschapskunst voor Drenthe ligt vooral in de verschuiving in het gebruik van het landschap, van een productielandschap wordt het een consumptielandschap. Deze verandering van functie maakt het nodig om met andere ogen naar het landschap te kijken. Drenthe hoopt hierbij te kunnen leren van de broedplaats van Oerol en hier verdieping aan te kunnen geven.

### **Theunis Piersma – Waddenacademie**

Als hoogleraar dierecologie doet Theunis Piersma onderzoek naar vogels en andere dieren in Waddengebieden. Veel van dit zuiver wetenschappelijk onderzoek heeft pas in een later stadium maatschappelijke relevantie gekregen. Als wetenschapper ervaart hij Oerol, en kunst in het algemeen, als zeer inspirerend. Kunst roept vragen op, die kunnen leiden tot een verdere ontwikkeling van de wetenschap.

Hij ziet wel mogelijkheden om de binding van de kunst op Oerol met het landschap nog te verdiepen. Nu wordt het eiland als podium gebruikt, maar ook voor de inhoud van het getoonde zou een sterke connectie met het landschap gevormd kunnen worden. In het landschap zijn ontelbare verhalen verborgen, die benut zouden kunnen worden in het theater. Geïnspireerd door landschapskunst ontdekt de wetenschap deze verhalen, die weer door de kunst getoond kunnen worden in het landschap. Zo blijven de disciplines elkaar versterken en inspireren. Hiervoor is het nuttig dat de disciplines elkaar ontmoeten en dat mensen niet op hun eigen eiland blijven zitten. Daarbij kan men letterlijk en figuurlijk meer de diepte ingaan.

### **Remi Hougee – Staatsbosbeheer**

Staatsbosbeheer beheert sinds 1910 een groot deel van het landschap op Terschelling. In de eerste tijd lag de nadruk op het bewerken van het landschap, het ontwateren, vasthouden en gebruiken van de grond. Vanaf de jaren vijftig groeide het belang van toerisme en recreatie. Natuurbeheer en het gastheerschap van Staatsbosbeheer werden belangrijker.

In het werk van Staatsbosbeheer heeft de wetenschap al van oudsher een grote rol. Nu de nadruk verschoven is naar het ontsluiten van het landschap, is er ook bij Staatsbosbeheer veel interesse in de mogelijkheden van landschapskunst. Het landschap heeft, net als kunst, de mogelijkheid om mensen diep te raken. Een samenwerking tussen beide kan dit nog versterken. Bewustwording van het landschap is een belangrijk aspect van het werk van Staatsbosbeheer. Daarin is mogelijk een grote rol weggelegd voor kunst.

### **Daniël Jauslin – TU Delft**

De TU Delft start komend studiejaar met een masteropleiding landschapsarchitectuur. In de voorbereidende lezingenreeks heeft onder andere Joop Mulder gesproken over landschapskunst. Interessant in deze wetenschapsdiscipline is met name de vele verschillende opvattingen die er heersen over wat er met het landschap moet gebeuren. Het instituut heeft drie educatie- en onderzoeksthema's: Architectuur & Landschap, Dutch Lowlands en Urban Landscapes. Een extra educatiethema is Landscape Heritage. Belangrijk in de opleiding is dat alles voortkomt uit een bepaalde locatie. Het is niet mogelijk om met vaste ideeën of ontwerpen te werken, alles komt voort uit het landschap op een bepaalde plaats.

Een groep studenten zal voor Oerol 2011 een project op het gebied van erfgoed uitvoeren, met als thema "Identity & Place". Hierin staat centraal dat een landschap leeft. Terschelling, met de vele verschillende belangen, is een interessante locatie voor een dergelijke workshop.

### **Matthew Skjonsberg - West 8**

Landschapsarchitectenbureau West 8 werkt momenteel onder andere aan het project Governors Island, New York. Voor dit gebied moest een soort iconisch landschap ontworpen worden. Details van dit project zijn te zien op [www.govislandpark.com](http://www.govislandpark.com). Het bedrijf werkt op het raakvlak tussen wetenschap en kunst. De artistieke invulling krijgt vorm op basis van vele wetenschappelijke gegevens en de diverse belangen van gebruikers van een locatie. Het werk van het hele team samen leidt tot een gelaagde ervaring van een landschap. De kracht van een ontwerp komt voort uit het afwegen en doen samengaan van de verschillende belangen. De samenwerking tussen verschillende disciplines binnen het team zorgt voor geheel nieuwe ideeën en haalt beperkingen weg.

### **André Dekker – Observatorium**

Landschapskunstenaar André Dekker maakt kunstwerken van de openbare ruimte, vaak op plekken waar een grote transformatie gaande is. Hij heeft recent het project "Warten auf den Fluss" afgerond in het Ruhrgebied, waar een bestaand open riool verwijderd wordt en plaats zal maken voor een rivier. Het kunstwerk is een houten brug, een ruimte om te wachten op de rivier die komen gaat. Interieur en exterieur zijn verbonden, de brug vormt geen rechte lijn en biedt verschillende uitzichten. Op de brug zijn privé-paviljoens geplaatst waar mensen kunnen overnachten. Deze paviljoens kruisen de openbare ruimte en leiden tot ontmoetingen, sociale dynamiek. Het kunstwerk roept de vraag op wat er gebeurt tijdens het wachten. Het werk reflecteert het landschap en de lange tijd die het vergt om een verandering in het landschap te realiseren. Doordat het werk aanzet tot wachten en nadenken, heeft het ook de visie veranderd van de wetenschappers die de rivier ontwerpen. Zij zijn anders naar hun werk gaan kijken, de kunstwerken in het landschap hebben hen de ogen geopend voor de transformatie van het landschap. Kunst kan op deze wijze meebouwen aan het landschap, het kan meewerken aan het vormen van gedachten over het landschap. Kunst vergroot het bewustzijn van het landschap, kunst vormt het landschap en wijzigt de kijk hierop. Hierdoor beïnvloedt het landschap op zijn beurt de sociale dynamiek, de samenleving. Overal waar gebouwd wordt, liggen mogelijkheden om daar door middel van kunst een ervaring aan toe te voegen.

18 juni, 10.00u - 16.00u: Brainstorm

De brainstormsessie wordt geopend door voorzitter Jan Abrahamse. Er wordt een film van het seminar gemaakt, die maandag bij de afsluiting van het academisch jaar in Leeuwarden vertoond zal worden.

Het seminar is een initiatief van Oerol en de Waddenacademie. Aan tafel zitten vijf kunstenaars – Sjoerd Wagenaar, Bruno Doedens, Sytze Pruiksma, Vesta Kroese en André Dekker – en vier wetenschappers – Salomon Kroonenberg, Theunis Piersma, Jos Bazelmans en Goffe Jensma. Wetenschapper Arjo Klamer is helaas verhinderd. De voorzitter vertelt over locatietheater, waarbij de locatie de oorsprong is van het verhaal, en theater op locatie, een minder gebonden variant hiervan. Community Art is een verfijning van het idee dat theater voortkomt uit een bepaalde plaats, deze vorm betreft nadrukkelijk de samenleving bij de kunst. In het verleden is de natuur altijd de schouwburg binnengehaald, maar het is ook mogelijk om de natuur te veranderen in een schouwburg. Bij de vormen van locatietheater, theater op locatie en theater in openluchtschouwburgen speelt de omgeving altijd een rol in de voorstelling. Deze vormen van theater zijn immens populair in Nederland. Vandaag wordt gekeken naar de relatie tussen kunst, wetenschap en maatschappelijke ontwikkelingen en hoe deze relaties verder te ontwikkelen zijn.

**Salomon Kroonenberg**, hoogleraar aan de TU Delft, vertelt over zijn vakgebied. Hij legt hierin de nadruk op de tijdelijkheid, de vergankelijkheid van het landschap. Ook de natuur, de Waddenzee, de eilanden, zijn nog betrekkelijk jong vanuit geologisch oogpunt. Ongeveer 800 jaar geleden is dit gebied gevormd door een enorme vloed. Ook zaken zoals klimaatverandering horen bij de lange natuurlijke cyclus, zo is het 90% van de tijd een ijstijd en stond de vloed ooit zes meter hoger dan nu, maar was eb ook wel 120 meter lager dan nu. Het Waddengebied verandert dus continu, op de lange termijn. Het huidige landschap is een momentopname, wat je goed moet onthouden als je het landschap wilt vastleggen, bewaren of juist veranderen.

Voorbeeld van een project waarin deze verschillen door de eeuwen heen vormgegeven zijn, is “Spiegelzee”, een paviljoen, geplaatst door studenten van de TU in Katwijk in 2008 ([www.spiegelzee.nl](http://www.spiegelzee.nl)), waarin de suggestie van de andere zeespiegelniveaus gewekt werd door ingenieus geplaatste spiegels. Een dergelijke symbiose tussen kunst en wetenschap benadrukt de tijdelijkheid van het huidige landschap en is een goed voorbeeld van samenwerking tussen kunst en wetenschap.

**Bruno Doedens**, heeft sinds 2005 met zijn Stichting voor Landschapskunst En Meer (SLEM) landschapsprojecten gerealiseerd op Oerol, onder meer de projecten Jaarringen en Zomersprookjes. In veel van zijn projecten is de natuur de kunstenaar, de natuur ontwikkelt het kunstwerk. Hij is geïnteresseerd in hoe kunst het landschap van betekenis kan voorzien. Hij creëert projecten waarbij de lokale bevolking, de bezoekers of het fysieke landschap centraal staan en vraagt zich af hoe de wetenschap kan helpen om die drie lijnen in de kunst samen te brengen en verder te ontwikkelen. Bruno wil de verdieping, diepere lagen, zichtbaar maken. Op Oerol is het in zijn ogen vaak echter makkelijk om te scoren. Het publiek is niet kritisch en vindt alles al snel goed.

**Jos Bazelmans**, bestuurslid van de Waddenacademie, bepleit dat wetenschap en kunst eigenlijk veel dichter bij elkaar staan dan veelal beseft wordt. De grens tussen beide

disciplines wordt in zijn ogen vaak nodeloos streng bewaakt. De autonomie van kunst en wetenschap is van groot belang, maar er zou vaker over die grens gekeken kunnen worden.

Jos is geïnspireerd door het biologische onderzoek naar cognitie vanuit een evolutionaire invalshoek. Hierbij hanteren biologen een brede definitie van kennis, namelijk alle vormen van adaptief gedrag. Deze adaptatie is nooit optimaal, kennis is nooit compleet. De evolutie van het kennisbegrip kent vier fasen. Allereerst het episodisch geheugen, de mogelijkheid om situaties te herinneren. Vervolgens de mogelijkheden van gebaar, klank, toon en mime, om herinneringen te kunnen verbeelden. Dan de taal, uitgebeelde herinneringen worden verhalen. Tenslotte de vertaling naar externe symbolen. Er is niet één dominant systeem van kennisvorming. Kennis over de wereld hoeft dus niet persé wetenschappelijk te zijn, maar kan ook andere invalshoeken hebben.

Voorts is Jos geïnteresseerd in de gemeenschappelijke grond voor wetenschap en kunst om te denken over landschappen. Hij refereert hierbij aan het werk van Tim Ingold, die geschreven heeft over landschap en tot de conclusie komt dat landschap niet hetzelfde is als landoppervlak, natuur, een symbolisch beeld of ruimte. Het landschap is geen vaststaand object van beschouwing buiten ons, maar een complex proces dat bestaat in relatie tot de mens die erin leeft en geleefd heeft.

**Vesta Kroese**, architect en kunstenaar, werkt momenteel aan een project voor Oerol in het Terschellinger landschap. Op een bijna geheel ontbost duin heeft ze een bijzondere wandeling ontwikkeld. Zij is bij dit project betrokken, nadat Staatsbosbeheer had besloten het bos te verwijderen om de oorspronkelijke natuur in het duingebied te herstellen. Voor dit project zijn 26 bomen blijven staan, waaraan je kan zien dat ze niet in hun eentje opgegroeid zijn. Het project probeert de transformatie van het landschap tastbaar te maken. De wandeling biedt de bezoekers tijd voor waarneming en de vele lopers slijten een nieuw pad uit. Zaterdagochtend worden de bomen gekapt en wordt de ruimte teruggegeven aan de natuur. Dit idee roept discussie op, want is deze "ontording" niet net zo kunstmatig als de vorige situatie? Is aangeplante natuur ook natuur? Natuur is zelf veranderlijk, moet je dan kunstmatig proberen een eerdere situatie te behouden of te herstellen?

Voor Vesta is de veranderlijkheid van het landschap een grote bron van inspiratie, de transformatie van de landschappen uit haar jeugd, de waarneming als individu van een veranderende omgeving. De samenwerking met Staatsbosbeheer in dit project heeft voor een wetenschappelijke basis van dit kunstwerk gezorgd. In dit geval komt het project voort uit de opvatting van de wetenschappers dat het duin ontbost moest worden. Staatsbosbeheer had graag in een eerder stadium kunstenaars hierbij betrokken, omdat de kunstenaars geheel nieuwe vragen en invalshoeken oproepen.

**Goffe Jensma**, hoogleraar Friese taal en cultuur aan de Rijksuniversiteit Groningen, spreekt over identiteit. Taal is het identiteitskenmerk bij uitstek. Identiteit ontstaat wanneer het vanzelfsprekende onvanzelfsprekend wordt, een veranderingsproces. In vroeger tijden, het Ancien Régime, werden identiteiten in de Friese steden veel duidelijker geaccentueerd en was de stedelijke ruimte meer geritualiseerd. Pas toen Friesland ging integreren met de rest van het huidige Nederland ontstond de behoefte om de Friese identiteit af te bakenen. Door de verhouding tot andere dingen krijgen zaken een nieuwe betekenis en worden er waarden toegekend. Deze vastomlijnde nationale identiteiten dreigen te vergruizen in de huidige tijd van globalisering, secularisering en technologisering. Niet langer is de Friese taal het



belangrijkste kenmerk van de identiteit, nu heeft het landschap deze rol op zich genomen. Dit tekent een verschuiving van kennis naar ervaring. Transformaties in het landschap, zoals de aanleg van een kanaal, waren vroeger langzaam en persoonlijk. Nu vinden deze transformaties snel en gemechaniseerd plaats, waardoor deze een grote mate van vrijblijvendheid krijgen. De waarden van het landschap veranderen hierdoor. De verhalen over de ontwikkeling en ervaring van het landschap interesseren hem, hij wil de verhalen van het Oerolpubliek horen. Wat zijn dit voor mensen, publiek en eilanders? Met de verhalen en de landschappen daarachter kan Oerol zichzelf spelen in een kunstwerk op het 30-jarig jubileum.

Ook **Sjoerd Wagenaar**, artistiek leider van de PeerGroup, gaat op zoek naar de verhalen van een plaats. Het gaat hem er ook om wat mensen met een plek doen. Zijn gezelschap bestaat uit mensen vanuit zeer verschillende disciplines, zij gaan op zoek naar de geschiedenis, de verhalen van een plek. Ze betrekken graag veel mensen bij hun projecten. Vooral de serendipiteit van de kunstwerken ervaart Sjoerd als heel bijzonder. Hij vraagt zich af hoe je de onderliggende lagen, de verhalen, de ethiek en esthetiek, kan bereiken en behouden.

**André Dekker**, landschapskunstenaar bij Observatorium, is gefascineerd door de ruimtelijke organisatie hier op Oerol, de mensenmassa's dwingen en worden in een richting gedwongen door hekken en borden, in schril contrast met de "heiligheid" van Oerol. De invasie van bezoekers conflicteert met de cultuur op het eiland. Hij is geïnteresseerd in hoe de verschillende groepen mensen hier samenleven, de strenge scheiding tussen blijvers en passanten, en wil ruimte maken voor waarneming door kunst en wetenschap. Niet specifiek als bijdrage aan Oerol, maar als bijdrage aan de beschaving van het eiland, door de goede dingen van het leven hier een natuurlijke plaats te geven, een campus van kunst, wetenschap en architectuur.

**Theunis Piersma**, bioloog, gaat uit van de verhalen die besloten liggen in kennis. Deze nodigen uit tot een creatieve vorm. Het is geestverruimend om in de huid van een ander organisme te kruipen, deze van heel dichtbij te bekijken. Net als kunst draait wetenschappelijk onderzoek om verbeelding. Interessant in het onderzoeken van dieren is de vraag wat er genetisch bepaald is en wat is aangeleerd. Hij onderzoekt vooral wadvogels, met name de kanoeten. Het onderzoek richt zich zowel op hun historie als op de biologie. Deze vogels kunnen tot ruim 11.000 kilometer vliegen in één tocht naar hun broed- of foerageergebied. Ze lijken op deze enorme vluchten wel een ingebouwde gps te hebben, ze weten altijd waar ze zitten. In de bestaansgeschiedenis van deze oude vogelsoort hebben de Waddengebieden zich verplaatst, dus kennelijk hebben zij een mogelijkheid om geschikte gebieden op te zoeken. Grutto's zijn meer cultuurvogels, zij verblijven in cultuurlandschappen tijdens hun trek. Wellicht een interessant gegeven om op kunstzinnige wijze te verbeelden.

Kunstenaar **Sytze Pruiksma** werkt veel samen met Theunis Piersma. Hij opent zijn presentatie met een geluidperformance die hij ontwikkeld heeft op een tocht naar het Waddengebied bij Mauretanië. Hij werd geraakt door de kwetsbaarheid van de vogels die hij zag op deze wetenschappelijke expeditie. Deze schoonheid wil hij laten zien op diverse kunstzinnige manieren, zodat de mensen dit kunnen ervaren en vervolgens een ander soort verantwoordelijkheid nemen. Middels zijn kunst wil hij een mentaliteitsverandering bewerkstelligen. De gezamenlijke expeditie heeft geleid tot een lezingenreeks van Theunis,

ondersteund door muziek van Sytze. De samenkomst van de indrukwekkende wetenschappelijke kennis en de intense muziek heeft veel emoties opgeroepen bij het publiek.

Deze ideeën wil Sytze meenemen in een groot kunstproject, The Wings, een opblaasbaar object dat langs de trekroutes van de vogels zou moeten reizen. Dit gebouw, gevormd naar het model van vogelvleugels, zou ruimte bieden aan een concertzaal, tentoonstellingen, installaties, als een soort Olympisch stadion van de trekvogels. De vogel als spiegel van de mens, hoe wij met het landschap omgaan en hoe wij leven.

De bezoeken aan verschillende Waddengebieden hebben Sytze ook geïnspireerd tot het maken van een symfonie in zeven delen, The Fragile, gebaseerd op de zeven trekroutes van vogels. Hij wil hierin het onhoorbare hoorbaar maken en het onzichtbare in beeld brengen. Voor het vastleggen van de onhoorbare geluiden en de kleine beelden zijn wetenschappelijke waarnemingen nodig, om zo een intense beleving te scheppen voor de toeschouwers.

Na deze presentaties van kunstenaars en wetenschappers, wordt de middag besteed aan samenvatten van kernpunten en brainstormen over mogelijkheden en kansen. Thema's die gesignaleerd zijn, zijn: de tijdelijkheid, vergankelijkheid; het ervaren van een plek, de natuur, als kunstenaar; kwetsbaarheid; het verhaal van de verandering van de Wadden, sociaalcultureel, passanten en bewoners. Rondom deze thema's staat de vraag centraal hoe en waar kunstenaars bij de wetenschap betrokken kunnen worden en vice versa.

Bruno meent dat de discussie niet teveel gericht moet zijn op concrete ideeën, maar meer over de randvoorwaarden, de condities voor creatie en samenwerking. Hij vindt Oerol nu te gemakkelijk, ook voor het publiek, en wil iets neerzetten dat bijdraagt aan de cultuur en ontwikkeling. Hij wil de band met bewoners versterken, zodat zij ook geprikkeld worden en er iets aan hebben. Oerolbezoekers komen nu nauwelijks eilanders tegen, de beide groepen scheiden zich. Hij wil duurzaam theater maken, niet alleen gemakkelijk gebruik maken van lokale verhalen, mensen en landschappen.

Zakelijk leider a.i. van Oerol, Oeds Westerhof, meent dat de beide groepen, bezoekers en bewoners, niet zo strikt gescheiden zijn. Dit blijkt uit publieksonderzoek en de eilander kaartverkoop. Zijn vraag is, in reactie op Bruno's opmerkingen over het gemakkelijke van Oerol, hoe je ervoor kan zorgen dat het festival geen formule wordt, maar een idee blijft. Het stimuleren van het publiek, zodat dit actief werkt aan een eigen idee, is van groot belang.

Salomon noemt het idee om een voorstelling te maken over wat er zou gebeuren bij een nieuwe vloed, hetzij een onverwachte stormvloed, hetzij een natuurlijke vloed door de komst van een nieuwe ijstijd. Deze gedachtenoefening vereist stellingname van allerlei disciplines, keuzes moeten gemaakt worden wanneer je je inbeeldt dat er een nieuwe vloed aankomt. In het licht van een zondvloed wordt men zich bewust van kwetsbare zaken. André ziet wel mogelijkheden in dit idee. De vraag rijst wat er zou gebeuren als alle "verscholen" mensen op Oerol door zo'n vloed bij elkaar gedreven zouden worden. Leidt dit tot een terp, een nieuwe nederzetting?

Jos meent dat wetenschappers in essentie beschouwen, waar kunstenaars naast beschouwing ook beschaving als hun opdracht zien. Theunis werpt tegen dat zeer veel



wetenschappers sterk geëngageerd zijn. Goffe bevestigt dat beschouwing en beschaving vaak samen gaan.

De discussie wordt teruggevoerd naar het gesprek over de condities voor creatie. Bruno noemt het zien van bezoekers als deelnemers, Oerol zien als culturaanjager, bewoners en bezoekers samenbrengen, dwarsverbanden en conflicten organiseren om zo tot vernieuwing te komen. Daniël Jauslin suggereert dat Oerol meer risico moet nemen in de programmering, niet teveel een luchtig feestje moet zijn. Oeds is het hier niet mee eens, er worden wel degelijk riskante producties geprogrammeerd. Wel zou er meer risico genomen kunnen worden in de interactie met het publiek. Er wordt nu wel risico genomen, maar je kan je afvragen of het wel het juiste risico is. Kunstenaars Sjoerd en André herkennen zich niet in de uitspraak dat de programmering voor Oerol te gemakkelijk zou zijn. Wel ziet André Oerol als een eiland op een eiland. De samenwerking met de rest van het eiland komt voort uit toevalligheden, contacten met politiek en gemeente worden niet gestimuleerd. Oerol zou dienstbaar moeten zijn aan het eiland, niet alleen aan de kunst en de bezoeker. Sjoerd noemt Staatsbosbeheer als instantie die wel actief is om een interactie met cultuur te bewerkstelligen. Oeds vertelt dat het eiland een zeer dorpsse politiek kent, met de bijbehorende voor- en nadelen. Het beleid van Oerol is er ook op gericht om de relatie met deze dorpspolitiek op de lange termijn goed te onderhouden, waardoor discussies met de politiek soms niet opgezocht worden.

Het onderscheid tussen lange termijn landschapsprojecten en korte termijn Oerolprojecten wordt genoemd. Deze kunnen samengaan, maar er is wel een onderscheid.

Het landschap is niet langer een vanzelfsprekendheid, daarom is het nu een thema geworden, net als klimaat en migratie. Een discussie over bevolkingsaanwas is volgens André een performance op zich. Goffe meent echter dat de druk niet zozeer demografisch is, maar vooral consumptief. Bruno vraagt zich af of het festival naar een ander gebied zou moeten doorschuiven, wanneer het te groot wordt voor Terschelling.

Jos meent dat de interactie tussen kunstenaar en wetenschap voornamelijk op de inhoud ligt, bijvoorbeeld hoe wij denken over het contrast tussen natuur, cultuur en landschap, een actuele en complexe discussie.

Rindert Dankert stelt voor de vier thema's uit de evolutie van kennis kunstzinnig uit te werken en in een project uit te beelden. Jos denkt dat wetenschap niet zozeer interessant om direct in een optreden uitgewerkt te worden, maar dat het onderzoek, het opgraven, het proces van waarde is als een vorm van theater en een inspiratiebron voor kunstenaars. Theunis denkt niet dat het proces zo interessant is voor een publiek, maar wellicht komt dit verschil in opvatting doordat in Jos' vakgebied, de archeologie, het proces meteen de duiding van informatie, het vertellen van verhalen, bevat. Sjoerd vergelijkt de waarde van het proces met de kunst, waar ook niet alleen het eindresultaat interessant is. André noemt de mogelijkheid om niet het saaie dagelijkse werk te tonen, maar een vorm te vinden die dat weerspiegelt. Vesta heeft bij haar project hier op Oerol het idee dat de bezoekers vooral geïnteresseerd lijken te zijn in het eindproduct, ze komen voor het spektakel. De communicatie van de samenhang, de lagen, in haar project is niet goed overgekomen. Bruno denkt dat dit misschien voortkomt uit de overdaad aan informatie tijdens deze festivalweek en pleit voor projecten die het hele jaar door interessant zijn. André denkt dat de gebrekkige

communicatie van de lagen van het project een fout van Oerol is, Goffe meent dat het probleem vooral bij de bezoeker ligt, die alles gewoon leuk even komt bekijken.

Jan stelt de vraag wat wetenschappers kunnen toevoegen aan Oerol. Goffe ziet mogelijkheden in onderzoek naar mensen op Oerol, hun vrijetijdsbesteding, om zo achtergronden te geven aan de verhalen. Oerol bestuderen als combinatie van theater en fenomeen.

Bruno denkt dat wetenschappers verdieping, verbreding en inspiratie kunnen bieden aan kunstenaars. Hier is tijd en confrontatie voor nodig. Uit deze eerste discussies komen al veel aanknopingspunten voort, mogelijkheden om verder mee te werken. Theunis bevestigt dat het gaat om tijd en concentratie. Hij is gekoppeld aan Sytze, zij werken samen en brengen samen veel tijd door, wat leidt tot wederzijdse inspiratie. Daniël Jauslin wil met studenten landschapsarchitectuur naar Oerol 2011 komen om een project uit te voeren.

Jos noemt de natuurlijke en menselijke dynamiek. Natuurlijke dynamiek proberen we buiten te houden middels dijken en andere constructies. Er is een nieuwe stroming die stelt dat je mee moet denken met de natuur, deze invalshoek is echter veelal onacceptabel voor bewoners. De mens als cultuurwezen streeft naar beheersbaarheid, in tegenstelling tot het natuurlijke proces. Dit is een interessante interactie.

Bruno bedenkt dat een andere aanreis naar Oerol, bijvoorbeeld door via de andere Waddeneilanden naar Terschelling te reizen, de hele eilandbeleving totaal zou veranderen. Je komt dan al met een verhaal op Oerol aan. Een ander idee is om Oerol naar de wal te halen. Sjoerd oppert de mogelijkheid van een Oerol zonder artiesten, alleen gemaakt door eilanders. André vraagt de wetenschappers hoe lang het zou duren voordat de vaargeul dichtslibt, wanneer je stopt met baggeren. Deze transformatie zou je tastbaar, voelbaar kunnen maken.

Jan geeft nu het woord aan de buitenring om te reageren op de discussies die de binnenring deze middag gevoerd heeft.

Monica Boekholt laat weten dat Joop Mulder al een paar jaar bezig is met het idee "Oerol spoelt aan". Wellicht is de grens van de bezoekersaantallen bereikt, of moet je terug naar het ambacht, maar dat laatste is op deze schaal niet te doen. De verdieping van Oerol kan ook op een andere locatie, vandaar het contact met Drenthe.

Sjoerd merkt op dat Oerol verwordt tot een keurmerk. Je lijkt als kunstenaar pas geslaagd te zijn als je op Oerol hebt gestaan. Dit is geen goede zaak. Jonge makers moeten het onderzoek aangaan, de discussie met de wetenschap, op de plek waar je werkt. Kunst en wetenschap kunnen elkaar wel degelijk uitdagen.

Siem Akkerman vindt meer risico voor de bezoeker een essentieel thema om Oerol als idee te blijven ontwikkelen. De zondvloed zou een interessant Oerolthema zijn. Jos' verhalen van mensen zijn interessant voor Oerol, maar ook voor de discussie tussen kunst en wetenschap. Verhalen bieden een enorme potentie voor de toekomst.

Edith Nobel vraagt zich na alle discussies af of de Oerolbezoeker een zegen of een vloek is. Er is een vloedgolf van bezoekers op het eiland. Wat wordt er verwacht van de bezoekers? Kunst en wetenschap komen hier bij elkaar om het festival weer betekenis te geven, in contrast met de carnavalsstemming die bij veel bezoekers lijkt te heersen. Het bezinnen op

cultuur, natuur en mens kan in de toekomst tot oplossingen leiden, zodat Oerol zich daarmee kan onderscheiden.

Rindert Dankert vraagt zich af waarom er niet meer gebruik gemaakt wordt van de bestaande technieken uit theater en onderwijs om het publiek te betrekken bij de kunstwerken. Het evolutionaire thema van Jos lijkt hem veel mogelijkheden bieden. Het lijkt hem leuk als het zonnebloemproject van Bruno gebruikt wordt om een entree op Oerol te maken.

Tjibbe van der Valk meent dat het zoeken van verbindingen centraal staat. De verbinding tussen wetenschap en kunst, zoals in de samenwerking van Theunis en Sytze. Een dergelijke persoonlijke samenwerking biedt kansen. Ook verbinding met de bewoners van het eiland is belangrijk. Hij ziet Oerol als een subcultuur die het eiland als een vloedgolf overspoelt. De bewoners vinden het leuk als Oerol komt, maar ook erg leuk als Oerol weer voorbij is, dus die verbinding zou sterker kunnen zijn. Jan oppert dat daarvoor meer projecten die het hele jaar doorgaan ontwikkeld zouden moeten worden. Sjoerd bevestigt Tjibbe's indruk dat eilanders het prettig vindt als mensen weer weggaan. Daarbij is haast iedereen op het eiland al wel eens geïnterviewd voor het een of andere Oerolproject. Goffe stelt dat de verandering in de samenleving bewoners tot acteurs kan maken.

Sigrid Sengers herkent in de discussies een aantal Europese speerpunten, zoals de uitdagingen op het gebied van klimaat, energie, demografie, watermanagement, duurzame ontwikkeling. Oerol zou gezien kunnen worden als proeftuin in de Wadden voor de huidige en komende grote uitdagingen.

Paulo Martina, directeur/conservator van het Museum Drachten/Smallingerland, meent dat de connectie tussen kunst en wetenschap dichtbij is. Deze connectie is uit te bouwen door contact en door concentratiemomenten in te lassen, bijvoorbeeld in de vorm van een campus, zodat eenieder weet waar de ander mee bezig is en welke ontwikkelingen er gaande zijn. Oerol is in zijn ogen nu nog te veel ad hoc, snel en een korte periode. Het zou goed zijn om de kwaliteiten over een langere periode te kunnen tonen.

Hoe nu verder?

Bruno Doedens heeft zeker interesse in een vervolgsessie. Hij stelt voor om vijf weekenden te plannen, steeds op een ander Waddeneiland, en hier werksessies te organiseren. Iedere deelnemer kan dan één interessant ander persoon meenemen. De regionaal coördinator van Staatsbosbeheer zou hier ook tijd voor vrij moeten maken. Jos meent dat om werkelijk een verbinding te bewerkstelligen de tijd die je samen doorbrengt essentieel is. André meent dat het een geweldige reis zou zijn om gezamenlijk af te leggen, met een interessante thematiek. Ook de uitnodiging tot samenwerking vanuit de wetenschap spreekt hem aan, maar hij vraagt zich bij deze initiatieven af wie de opdrachtgever zou zijn. Deze vraag wordt bij de Waddenacademie neergelegd. Theunis laat weten dat in zijn werk een opdrachtgever niet nodig is.

Daarnaast moeten de randvoorwaarden neergelegd worden. Het is leuk om deze ideeën op Oerol toe te spitsen, maar het zou in een breder verband getrokken moeten worden. Salomon vraagt zich eveneens af wat het doel van het follow-up traject is, wat gebeurt er met de resultaten en heeft een vervolg meerwaarde. Daniël ziet onder andere een meerwaarde in de mogelijkheden voor het onderwijs en heeft interesse om studenten hierin te betrekken.

Sigrid stelt voor dat bij het zoeken naar fondsen niet alleen gekeken wordt naar cultuurfondsen, maar ook naar wetenschappelijke fondsen, kaderprogramma's, economische zaken. De gesprekken zouden voortgezet moeten worden met andere mensen en disciplines erbij.

Klaas Deen laat weten dat deze samenwerking tussen Waddenacademie en Oerol in eerste instantie gericht is op Oerol 2011-2012. De resultaten van het seminar worden verspreid onder de deelnemers en hij nodigt hen van harte uit om hierop te reageren en contact te leggen. De mailadressen worden ook rondgestuurd, zodat eenieder zijn ideeën kan delen.

Theunis laat weten dat zijn studenten en medewerkers de komende tijd bezig zijn met het nemen van moddermonsters op het Wad. Wellicht kunnen zij gekoppeld worden aan theatermakers. Daniël stelt dat het ook belangrijk is dat studenten uit verschillende disciplines contacten leggen, zodat de verbindingen tussen kunst en wetenschap in toekomstige generaties gecontinueerd kunnen worden. Dit lijkt Goffe een goed plan, maar hij is er wel huiverig voor om al te snel studenten mee te nemen.

Jos denkt dat het nu belangrijk is om te investeren in de relatie en nu nog niet al te concrete plannen uit te gaan werken.

Jan Abrahamse sluit af en roept de deelnemers op om vooral iets met deze gesprekken te doen. Tenslotte brengt Teun ... een column over Beauty & Brains ten gehore.

## Zaterdag 19 juni, 11.00u – 13.30u: Conclusies

Jeffrey Meulman opent de laatste meeting. Allereerst vat Jos de gesprekken van vrijdag samen, aan de hand van een presentatie die hij samen met Klaas Deen en Klaas Sietse Spoelstra heeft gemaakt. De belangrijkste conclusie lijkt te zijn dat het voortzetten van de ontmoeting tussen kunst en wetenschap belangrijk is, voor verdieping en inspiratie. Qua organisatie van een dergelijk seminar, is het voor een vervolg wellicht een idee om bij toerbeurt iemand van de buitenring plaats te laten nemen in de binnenring, om daar mee te discussiëren.

Samenvattend zoekt Bruno, net als Sjoerd en André, nadrukkelijk de interactie en het engagement van de lokale bevolking. Hij streeft naar een hogere kwaliteit in de relatie producent en consument. Jos' kernpunt is dat zowel kunst als wetenschap kennisvorming centraal hebben staan. Daarnaast wijst hij op de bijzondere relatie tussen mens en landschap: het landschap vormt de mens, de mens vormt het landschap, het een is onlosmakelijk verbonden met het ander. Vesta problematiseert en ritualiseert de vanzelfsprekende ontwikkeling van bos naar natuur. Ook Goffe heeft het vanzelfsprekend onvanzelfsprekend maken als thema, in dit geval als middel om de Oerol-activiteiten te bestuderen. De samenwerking tussen Theunis en Sytze vormt eigenlijk de conclusie van de dag, een dergelijk contact, waarbij vooral veel tijd samen wordt doorgebracht en beiden veel samen meemaken, is nodig om tot werkbare projectvoorstellen te komen. Het delen van tijd is essentieel.

Concrete ideeën die uit de discussie voortkwamen zijn het thema van de vloed en voorstellen om met de verschillende disciplines meer tijd samen door te brengen in vervolgbijeenkomsten.

Oerol is een stevige basis voor dergelijke initiatieven, maar je moet ook verder. De gedachte overheerst dat Oerol te braaf is, de bezoekers zijn zeer welwillend en niet kritisch genoeg. De balans is verschoven naar een formule en zou terug moeten keren naar een idee. Kees Lesuis is het hier niet mee eens, hij meent dat de oppervlakkigheid van Oerol een eerste indruk is. Onder die oppervlakte zit zeker diepgang in de programmering. Daarbij zijn de kijkers in de loop der jaren opgeleid door het festival, zij zijn goed op de hoogte van de kunst. De aandacht is daarnaast gevestigd op inhoudelijke verdieping van het festival. Niet voor niets is gekozen voor de noemer "Oerol als Europese proeftuin voor cultuur en natuur" in het nieuwe vierjarenplan. Een dieper publieksonderzoek zou wel wenselijk zijn. Het idee wordt geopperd om een aantal willekeurige Oerolbezoekers via zendertjes te volgen, zoals Theunis dat met de kanoeten doet. Sjoerd vraagt zich af hoe het zou werken als je tijdens Oerol ook een totaal andere groep mensen naar het eiland zou halen, bijvoorbeeld door het plaatsen van tractor-pull-wedstrijden. Jos stelt voor om de wenswand die hier op het eiland gemaakt is bij een voorstelling, te vergelijken met eenzelfde wenswand uit een totaal andere setting, bijvoorbeeld de Arena bij een voetbalwedstrijd.

Jeffrey vraagt de deelnemers naar concrete plannen. Daniël Jauslin van de TU Delft wil, als wetenschapper in een kunstrichting, kunstenaar in de wetenschap, mensen opleiden die vraagstukken rond de landschappelijke problemen op kunnen lossen. Hij stelt voor om Oerol bij het 30-jarig jubileum een perspectief op de komende dertig jaar te geven, duurzaam theater, lange termijn, want theater en Oerol zijn beide zeer vergankelijk. Hij wil met een groep studenten naar het eiland komen om te "proeftuinieren". Dit zou de eerste lichting

master-studenten zijn, zij zouden bijvoorbeeld een campus in kunnen richten, de vraag onderzoeken hoe zich te vestigen in het landschap van het festival. Voor dergelijke plannen heeft hij echter geen budget, maar de TU kan wel enthousiasme, tijd, studenten en publicaties inbrengen. Klaas vertelt dat de Waddenacademie een prijs heeft ingesteld, het ene jaar voor de beste masterscriptie, het andere jaar voor de beste dissertatie over het Waddengebied. Dit bestaat uit een geldbedrag, voor de individuele student. Deze prijs wordt natuurlijk pas achteraf aan een onderzoek toegekend, maar biedt wel mogelijkheden.

Remi Hougee, Staatsbosbeheer, stelt allereerst dat deze ideeën ook eens hoger in de organisatie ingestoken moeten worden. Ten tweede denkt hij dat er mogelijkheden zitten door te praten met Staatsbosbeheer over hun lange termijn doelstellingen. Zij hebben een aantal speerpunten, zoals het openen van het duingebied, ontsnippering van het landschap, dynamisch kustbeheer, hydrologie, die misschien mogelijkheden bieden voor interactie met kunstenaars.

Tjibbe van der Valk, beleidsmedewerker van de gemeente Terschelling, is geraakt door het idee van verbinding. Hij heeft het idee dat Oerol niet echt landt op het eiland, maar alleen gebruik maakt van het eiland. In zijn werk is hij op zoek naar verbinding tussen kunst en ruimtelijke kwaliteit, en hoe hieraan vorm te geven op Terschelling. Het idee om kunst en wetenschap te koppelen bij de campus van het Maritiem Instituut spreekt hem aan, het biedt de mogelijkheid om dit breder te trekken dan alleen het maritieme aspect. Ook ziet hij mogelijkheden bij kwelderontwikkeling. Men wil komen tot klimaatbestendige dijken en onderzoekt welke plekken langs de zeedijk geschikt zijn om kwelders te ontwikkelen. Hieruit komen een aantal plaatsen, waar kunstenaars misschien iets mee zouden kunnen. Ook is Terschelling bezig met integrale gebiedsontwikkeling, waarin onder andere gekeken wordt naar mogelijkheden om de landschappelijke kwaliteit te versterken en hoe om te gaan met ontwikkelingen in landbouw en recreatie. Tjibbe zou hier graag een culturele basis onder leggen, om de plannen te verbinden met het leven, wonen en werken van de eilanders. Lastig is wel dat gemeentelijke speerpunten zijn vastgelegd in het vierjarige coalitie-akkoord, terwijl landschappelijke ontwikkelingen een veel langer tijdspad kennen.

Monica Boekholt buigt zich over de vraag vanuit Oerol hoe beeldende kunst minder ad hoc gemaakt kan worden. Oerol uit de wens om meer lange termijn projecten te realiseren. Wellicht kan eerst een inventarisatie van de projecten op korte en lange termijn gemaakt worden. Joop Mulder zou de ervaringen vanuit de broedplaats op Oerol uit willen breiden naar de Noordelijke provincies om zo meer draagvlak te creëren. Monica stelt voor om dit verder te koppelen aan jong talent, bijvoorbeeld door studenten van het Frank Mohr Instituut hierbij te betrekken. Voorbeeldtrajecten op Oerol zouden aan de wal opgevolgd kunnen worden. In Drenthe mikken ze nu op projecten met soundscapes, die veel gebruik maken van wetenschappelijk materiaal.

Jeffrey vraagt of het een idee is om het hele jaar een proeftuin hier te hebben, om ontmoetingen tussen wetenschappers en kunstenaars mogelijk te maken, wederom het campusidee. Zo is er in Brazilië een natuurreservaat, een eiland, met een plek voor onderzoekers die nu ook steeds meer door kunstenaars benut wordt voor inspiratie. Kees bevestigt dat ontmoetingen centraal moeten staan, wellicht met een vaste fysieke ontmoetingsplaats om zaken terug te koppelen. André brengt in dat dit niet persé een gebouw hoeft te zijn, zo heeft hij een openlucht-universiteit ontwikkeld. Joop vertelt dat Oerol in de afgelopen jaren bezig is geweest om een dergelijke plek te creëren op Dellewal, een



centrum voor natuur en cultuur, voor Oerol en het Terschellinger museum voor natuurhistorie, het Centrum voor Natuur en Landschap. Deze plannen kwamen echter niet door de eilandpolitiek heen. Om door een dergelijke eilandpolitiek heen te breken, is het nodig om dergelijke plannen een bredere basis te geven door samen te werken buiten het eiland. Ook stelt Joop dat eilanders niet allemaal negatief tegenover het festival staan. Er woden zeer veel kaartjes verkocht in de speciale eilander voorverkoop en Joop denkt dat het draagvlak best groot is. Tjibbe stelt voor om de eilander weerstand als aanknopingspunt te nemen om dichterbij elkaar te komen.

Jeffrey vraagt of het, met deze veelheid van ideeën, goed zou zijn om één focus te kiezen voor de volgende periode, bijvoorbeeld het milieu, een subsidiabele invalshoek. Dit thema is echter momenteel alomtegenwoordig en weerspiegelt meer een vanzelfsprekend mondiaal probleem dan een eigen focus. Het is daarmee niet geschikt om je te profileren. Wel zou het gebruikt kunnen worden om pilots te creëren, zoals Solar Cinema. Duurzaam theater, gericht op de relatie tussen bezoekers en bewoners, zou wel mooi aansluiten bij de werelderfgoedstatus.

Jeffrey stelt dat je als festival kan doorgaan met gewoon mooie dingen maken, maar hoe kan je meer structuur geven aan deze proeftuin? Moet je dit fysiek maken, een instituut maken, benoemen?

Sjoerd stelt voor het publiek meer aan de hand te nemen om duidelijk te maken waarin dingen bijzonder zijn. Mensen die kunst maken zijn altijd op een zoektocht, reageren overal op en stellen hun richting continu bij. Het is dus niet mogelijk om hiervoor een eenduidige oplossing te formuleren. Paulo Martina krijgt uit de gesprekken de indruk dat jonge kunstenaars vaak pas op een laat moment bij projecten betrokken worden, wellicht kan er winst behaald worden door de kunstenaars eerder te betrekken. Sjoerd meent echter dat veel jonge kunstenaars tegenwoordig al werken aan langdurige trajecten, waar ze vroeg bij betrokken worden, of zelf in een vroeg stadium aan werken. Deze langdurige projecten hebben veelal korte presentatiemomenten. De subsidiesystematiek werkt echter met korte periodes van maximaal vier jaar, wat niet strookt met kunstenaars die volgens lange lijnen werken. Daniël stelt voor om het bomenproject van Vesta te ritualiseren door, zoals een bezoeker voorstelde, volgend jaar de eerste verjaardag van het gebied te vieren. Zo wordt het project langduriger.

Een bezoeker van het seminar vraagt of het een idee is om op Oerol een weerslag te geven van wat er het afgelopen jaar is ontwikkeld in de wetenschap. Daarnaast vraagt ze in hoeverre het project verbonden is met het ambitiemanifest Waddeneilanden. Dit is niet het geval, dat manifest is een plan van de vijf eilanden op het gebied van energie en waterwinning. Aangezien dit een lange termijn plan is, zou het mooi zijn als de kunst hier een plaats in zou kunnen vinden.

Financiering voor lange termijn plannen zou misschien uit Europa kunnen komen. Hoe meer enthousiaste partners voor deze ontwikkelingen, hoe groter de mogelijkheden om fondsen te werven. Dit seminar is dan ook een goede start. Sjoerd stelt voor om jonge makers voor bijvoorbeeld vijf jaar te adopteren, om hun ontwikkeling te kunnen volgen. Joop is blij met de tendens dat landschapskunst steeds langer lijkt te mogen blijven staan. Dit maakt ook de financiering makkelijker.

Tjibbe informeert naar de visie voor Oerol over zo'n twintig jaar, maar Joop vertelt dat Oerol dynamisch is en zich steeds blijft ontwikkelen, zoals de kunst en kunstenaars ook doen. De organische ontwikkeling van het festival is dus niet te voorspellen. Tjibbe begrijpt dat het inhoudelijk niet te voorspellen is, maar denkt dat het wel goed zou zijn om op organisatorisch vlak een lange termijn visie te ontwikkelen. Klaas Sietse Spoelstra meent dat het opstellen van een dergelijk meerjarenplan Oerol zou reduceren tot een formule.

Jos is geïnspireerd door de mogelijkheden van de kweldergebieden die Tjibbe noemde. Kwelderontwikkeling is geen natuurlijk proces, het is een ambacht. Hij hoort kunstenaars die behoefte hebben aan lange termijn projecten en sociale verankering. Hij stelt voor om oude lokale ambachtsslui te koppelen aan kunstenaars, samenleving en wetenschap.

Remi bevestigt dat steun vanuit de lokale bevolking heel belangrijk is. Projecten moeten van onderaf komen, mensen moeten aan een idee wennen, het moet niet van bovenaf opgelegd worden. Paulo stelt dat daarom alle partijen in een vroeg stadium bij een project betrokken moeten worden. Gezamenlijke concentratiemomenten zijn van groot belang, net als de steun van de eilanders en het lokale draagvlak. Jos stelt dat het aanboren van lokale kennis vanzelf leidt tot draagvlak.

Jeffrey concludeert dat hij geen festival kent dat zoveel investeert in de relatie met het eiland en de eilanders. En hoe nu verder? Kees Lesuis laat weten dat het verslag, contactgegevens en een voorstel rondgestuurd zullen worden, het streven is binnen drie weken. Feedback hierop is zeer welkom, ook de terugkoppeling van ideeën wordt gewaardeerd. Aanspreekpunt voor ideeën is Joop Mulder. Kees roept tenslotte eenieder op om de volgende festivalperiode, 17 t/m 26 juni 2011, vrij te houden om weer samen te komen.